RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 22.

Fredagen den 11 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att herr *Biesért* anmält, det han af illamående vore hindrad närvara vid kammarens sammanträde denna dag.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:

Att herr ryttmästaren och kommendören m. m. *M. Hallenborg* å Rydsgård lider af rheumatisk värk och för den skull är i behof af stillhet och vård, varder härmed på heder och samvete intygadt.

Skurup den 8 april 1890.

L. Nilsson,
Distr.-läkare.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 30, angående utredning huru vida och under hvilka vilkor statsmagten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän genom felaktig embetsförvaltning vållas; samt

n:o 31, angående föreskrift för kronofogdar och länsmän att i vissa fall skriftligen underrätta kommunalstämmas ordförande om allmänna sammanträden.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet.

63—71 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Anslag till byggnader vid Vadstena hospital.

72 punkten.

Herr Almén: Statsutskottet har föreslagit, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke skulle vinna Riksdagens bifall, och anfört såsom skäl derför att utskottet visserligen ansett behofvet af förenämnda byggnader vara ådagalagdt, men utskottet hyser å andra sidan den uppfattning, att ett uppskof på ett eller annat år med detta behofs tillgodoseende är möjligt, utan att någon afsevärdare olägenhet derigenom uppkommer, och tillägger utskottet den upplysning, att staten under de senaste tio åren uppoffrat något öfver tre millioner kronor för hospitalsvårdens utveckling, och att utskottet tillstyrkt framställningen om 300,000 kronor till nybyggnad af hospitalet i Piteå.

Tacksamt och villigt medgifver jag, att de uppoffringar Riksdagen gjort äro temligen betydliga. Önskligt hade dock varit, om den upplysning hade lemnats, att dessa dryga medel gifvit mot beloppen fullt svarande valuta. Då denna uppgift icke finnes i betänkandet, må det tillåtas mig att erinra i få drag om den utveckling, som hospitalsväsendet kommer att vinna, då dessa nybyggnader blifvit afslutade, hvilket jag tror kunna ske i år. Utvecklingen bedömes bäst, om man jemför underhållsdagarne under de olika åren och börjar med år 1881. Det visar sig då en ökning i underhållsdagar med 510,000 och således med mer än en half million, motsvarande en utveckling af hospitalsväsendet af 75 procent. I sanning rätt betydligt under loppet af tio år! En dylik utveckling af sjukvårdsanstalterna har medfört ökade utgifter med afseende på underhåll och omkostnader. Kostnaderna ha också stigit och komma att stiga ännu mera. Om vi hålla oss till den utveckling, som nu kan konstateras på grund af medicinalstyrelsens årsberättelser i Sveriges officiella statistik, och man nöjer sig med en jemförelse för åtta år och delar denna tid i två perioder, 1881—1884 och 1885—1888, så skall man finna, att på dessa åtta år antalet sjukdagar ökats med 229,000, motsvarande 34 procent af hospitalens förra numerär. Utgifterna hafva också stigit, men dock icke med mer än 22 procent, hvilket visar att dagkostnaden betydligt minskats. Jemföres medeltalet utgifter för den första fyraårsperioden med den senare, så finna vi, att underhållskostnaden under den senare perioden ökats med 96,000 kronor — en icke obetydlig summa; men härvid inträffar det egendomliga förhållandet, att statens utgifter samtidigt icke ökats utan minskats med 35,000 kronor om året. Ett så ovanligt förhållande, att utgiften i sin helhet ökats men statens minskats, behöfver en förklaring, och förklaringen är den, att nämnda besparing härleder sig till någon ringa del deraf, att hospitalsafgiften ökats med 10 öre för andra och 5 öre för tredje klass. Den förra stegringen har gifvit en obetydligt ökad inkomst, den senare till följd af patientantalet mera. Det gynsamma förhållandet beror dock väsentligen på ändringar i utspisningens anordning vid hospitalen, hvarigenom man utan att försämra matens beskaffenhet men genom ökad täflan mellan olika entreprenörer

Anslag till byggnader vid Vadstena hospital. (Forts.)

vunnit en minskning i utgifter, som icke kan skattas till mindre än 80 à 100 tusen kronor årligen, och deri ligger förklaringen att utgifterna för hospitalen ökats med 96,000 kronor, men staten besparats 35,000 kronor årligen. Detta lyckliga resultat kan förklaras med t. ex. förhållandena vid Vadstena hospital. 1885 infördes der den nya ordningen. Sysslomannen har beräknat att besparingen då gick till 17,000 kronor, andra året gick den upp till 22,000 och tredje året till 26,000 kronor. Något litet har väl också det fallande priset på lifsförnödenheter medverkat härtill, men *ringa* i jemförelse med det förändrade sättet för provianteringen. Besparingarna utgjorde tillsammans 65,000 kronor och hafva de två följande åren icke varit mindre men väl större. På detta sätt har endast vid Vadstena hospital redan besparats öfver 100,000 kronor, eller mer än hela den utgift, som här är ifrågasatt. Jag omnämner detta, på det att Första Kammaren må veta, att medicinalstyrelsen icke begär nya anslag utan att först söka använda de medel, som äro beviljade, så godt sig göra låter.

Beträffande den ekonomiska sidan af saken hafva anmärkningar icke gjorts. För 50,500 kronor skulle man få nya byggnader, innehållande minst 25 nya platser, derutaf 18 isoleringsrum. Dessa äro för Vadstena hospital vida mer behöfliga än för något annat hospital, emedan missförhållandena der äro mycket större. För dessa 50,500 kronor får man 25 sjukplatser, således något öfver 2,000 kronor för hvarje sjukplats, och dertill så väsentliga förbättringar vid den gamla byggnaden, att de äro jemförliga med nybyggnader. Vid Upsala hospitals byggnad steg kostnaden till 4,783 kronor för hvarje sjuksäng. Jemför jag dessa olika pris och betänker att isoleringsrummen kosta vida mer än en deremot svarande sjuksal, och att de gamla byggnaderna blifva förbättrade, så måste erkännas, att det är ett billigt pris. Men då ju utskottet erkänt behofvet och icke gjort någon anmärkning mot priset, behöfver jag icke tala vidare derom, utan kan öfvergå till hufvudfrågan för dagen. Skall beviljandet af detta anslag uppskjutas, till dess byggnaden vid Piteå kommit närmare sin fullbordan, och kan detta ske utan nämnvärd olägenhet? För att besvara dessa frågor, skulle jag vilja fråga: hvad blir följden, om Kongl. Maj:ts proposition afslås? Jo, i ekonomiskt afseende lära de myndigheter, som fått hospitalsvården sig anförtrodd, nödgas se till att den fallfärdiga byggnaden vid Vadstena hospital icke faller öfver arbetspersonalen och vidare se till att ångpannan icke åstadkommer skada. Följden blir, om framställningen afslås, att pengar måste nedläggas på att stötta den gamla fallfärdiga byggnaden, och dessa pengar äro, då byggnaden måste ombyggas om två år, bortkastade. Är detta icke olägenheter? Ja, för visso skulle hvarje enskild person anse detta för illa använda medel.

Vill jag sedan uppgifva olägenheter för sjukvården, så kan jag icke neka till att de äro ännu större. Uppföres ej det nya huset, gå vi miste om 25 sjukplatser, hvilket är en ganska betänklig sak, då i landet nu finnas 201 till hospitalsvård berättigade sinnessjuke,

Anslag till byggnader vid Vadstena hospital. (Forts.)

som i brist på plats icke kunna mottagas. Jag har då tagit i betraktande, att nybyggnaden i Nyköping är upplåten till sjukvård och fullt belagd. Dessa 200 sjuka måste vårdas på lasaretten eller länens sjukstugor eller i hemmen. I första fallet erhålla de en otillfredsställande vård, emedan lasaretten icke äro apterade för sinnessjuke. De, som vårdas i hemmen, erhålla en sådan vård, att den i många fall är närmast att förlikna vid vanvård, hvilket visst icke beror på bristande kärlek eller känsla för den sjuke, utan på bristande resurser. Man måste under sådana förhållanden erkänna, att det är olägenheter, om dessa 25 sjukplatser skola saknas ytterligare 2 à 3 år, men olägenheterna af att uppskjuta vård åt sinnessjuke äro större än folket i allmänhet vet. Om en nyss insjuknad person får rigtig vård, så är det ganska stora utsigter för hans tillfrisknande, men deremot är det ganska liten utsigt derför, om hans vård uppskjutes månader eller ett halft år eller till och med åratal. — Hvad blir följden häraf? Först stor förlust för familjen eller kommunen, som i stället för att få hem den sjuke såsom arbetsför får underhålla honom på hospital. Hospitalen blifva då icke kuranstalter för botliga utan vårdanstalter för obotliga sinnessjuke, d. v. s. asyler. Allt detta är väl icke följden af att 25 platser icke erhållas förr än om 2 à 3 år, men det bidrager dock dertill. En annan olägenhet, äfven den af sådan betydenhet att den icke bör förbigås, är att den vård, som kan erhållas för våldsamma qvinnor i Vadstena, är mycket dålig, emedan lokalen icke medgifver att värmen uppdrifves till mer än 5 à 6 grader vid *kallt* och blåsigt väder. Huru skall detta kännas för dem, som icke kunna förmås att begagna kläder om dagen eller täcke om natten? Detta är en olägenhet, hvars afhjelpande icke borde fördröjas.

Det är icke angenämt att mot statsutskottets enhälliga afstyrkande yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, i synnerhet då man känner sig tacksam för det myckna Riksdagen redan gjort för denna sjukvård. Man har offentligt och enskildt klandrat medicinalstyrelsen för att den begärt för litet och sagt, att den borde bäst känna hvad behofvet kräfver och derför begära mycket mera. Styrelsen kan trösta sig med att den aldrig fått hvad den begärt. Först har Kongl. Maj:t nedsatt anspråken rätt mycket, och Riksdagen sedan något litet. För min del är jag af den åsigten, att begär man måttligt, så får man lika mycket, om ej mera, än då man begär för mycket. Jag brukar derför begära litet eller en icke allt för stor summa i förhållande till behofvet.

Af hvad jag anfört hoppas jag skall framgå, att uppskjutandet af denna fråga icke kan, såsom statsutskottet sagt, ega rum utan att någon afsevärdare olägenhet derigenom uppkommer, ty det är väl olägenheter nog att man måste stötta upp ett fallfärdigt hus, hvarför penningarne blifva bortkastade, att ett stort antal sinnessjuke icke får lämplig vård, och att den nuvarande sjukvårdsanstalten icke medgifver att de der intagna sjuke få nödig värme.

Första Kammaren brukar behjerta humanitetens fordringar. Dessa kunna nu afhjelpas med ett anslag å 88,000 kronor, hvaraf 40,000

kronor nästa år, ett anslag som är ringa i jemförelse med hvad som brukar offras på hospitalen. Tager man så i betraktande, att penningarne icke besparas genom ett uppskjutande, utan blott räntefördlusten, och att olägenheterna af uppskofvet äro stora, så tror jag icke att man kan vara tveksam i valet.

Anslag till byggnader vid Vadstena hospital. (Forts.)

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr vice talmannen: Då jag yttrade mig angående anslag till gymnastik- och slöjdlokal vid folkskolelärareseminariet i Vexiö, så antydde jag, att det fans en annan punkt i betänkandet angående ett annat byggnadsföretag, der Första Kammarens ledamöter i statsutskottet enat sig om ett afstyrkande, ehuru de gjorde det synnerligen ogerna, och ehuru anslaget i den punkten syntes dem vara synnerligen behjertansvärdt. Det är denna punkt, som nu föreligger, och jag anhåller att få förklara orsaken till vårt handlingssätt.

Det fans intet byggnadsanslag, i afseende hvarå ett afstyrkande kunde innebära en så bestämd begränsning i tiden för ett uppskof, som just detta. Det hade nog kunnat vara möjligt att äfven med afseende på andra byggnadsfrågor erhålla en uppskofsresolution, men en sådan är lika med afslag, der icke tiden för uppskofvet är begränsad. Här voro alla ense derom, att byggnaden var af det allmänna intresse, att den icke borde uppskjutas längre än till dess hospitalet å Pitholmen närmat sig sin fullbordan. Detta hospital får sitt tredje anslag 1891 och sitt sista 1892. Om anslaget till Vadstena hospital icke beviljas vid denna riksdag, så kan det i full konseqvens med statsutskottets motivering återkomma redan nästa år och bör återkomma senast år 1892. Återkommer det år 1892, kan Riksdagen icke, utan att uppenbart afvika från hvad Riksdagen redan sagt, afslå detsamma. Jag tror icke att man genom att uppskjuta anslaget riskerar annat än ett uppskof, ty kring ett sådant anslag stå så många och stora intressen vakt, att det icke lider något tvifvel, att anslaget icke blir beviljadt. Humanitetsintresset är visserligen det största, men kommunernas intresse är också stort, ty hvar och en, som tillhör en kommun, der det varit nödigt att skaffa vård åt vansinnige, vet huru svårt det är att skaffa plats för desse å vårdanstalterna.

Dessa äro skälen, hvarför Första Kammarens ledamöter i statsutskottet ansett sig kunna deltaga i utskottets afstyrkande hemställan och hvarför jag anhåller om bifall till densamma.

Friherre Barnekow: Jag är i allmänhet icke den, som är mycket benägen att bevilja höga anslag, men i denna punkt kan jag icke annat än förena mig med den förste ärade talaren.

Den siste ärade talaren nämnde, att anslagsfrågan skulle återkomma, men hvarför uppskjuta saken, då man är förvissad om gagnet och nyttan deraf? Då nu medel finnas, hvarför icke bevilja anslaget i år? Jag anser detta så ofantligt vigtigt. Det torde icke vara herrarne obekant, huru det ser ut i vissa kommuner. Det

Anslag till byggnader vid Vadstena hospital. (Forts.)

finnes kommuner, der man har 2, 3, ja 4 vansinnige, som så godt som vanvårdas af brist på lämplig tillsyn, och plats på hospitalen finnes ej. Det är omenskligt att de så behandlas. När man ser detta, så är det icke underligt, att man vill att staten skall taga saken om hand. Man har väl sökt befria sig härifrån genom att begära att landstingen skulle delvis öfvertaga denna sjukvård, men enligt min uppfattning är detta en statens angelägenhet, som icke bör läggas på kommunerna. Och när jag har denna uppfattning, så kommer jag att begära så mycket som möjligt till dessa ändamål, intill dess staten kan taga vård om alla vansinnige. Om jag icke misstager mig, ingick Riksdagen förra året med begäran till regeringen att få afgifterna för hospitalsvård nedsatta. Något förslag i den vägen föreligger likväl icke vid denna riksdag. Afgifterna äro enligt min åsigt alldeles för höga. Kommunerna tveka att söka få sina sinnessjuke intagna på hospitalen och derför vanvårdas de. Jag har i tjugu år varit ordförande i kommunalnämnd inom en stor kommun och har sett detta för mina ögon. Man kan då icke förtänka mig att jag vill hafva saken ordnad.

Då jag anser saken af så stor vigt, och det icke finnes någon anledning att uppskjuta anslagets beviljande, ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Wieselgren: Om det vore så, som statsutskottet yttrat i sitt betänkande, att saken kunde *lämpligen* anstå, skulle jag också kunnat vara med om det slut, hvartill utskottet kommit; men då jag är fullt öfvertygad, att med anslaget *icke lämpligen* kan anstå, utan att, om anstånd beslutas, detta skall visa sig i högsta grad olämpligt, så kan jag icke annat än förena mig med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag har också från min embetsverksamhet någon erfarenhet om de olägenheter, som äro en följd af det allt för ringa antal sjukplatser, som för närvarande i vårt land finnas att tillgå för de sinnessjuke på hospitalen; ty då det icke så sällan förekommer, att inom fångvården fall af sinnessjukdom bland fångar inträffa, och desse icke kunna vårdas inom fängelset, har man icke haft annan utväg än att vända sig till medicinalstyrelsen för att få plats åt de sjuke på hospitalen. Det kan då hafva dröjt månader, innan plats kunnat beredas; och ändå har detta dröjsmål blifvit så pass kort på den grund, att inom medicinalstyrelsen den mening lyckligtvis gjort sig gällande, att desse sinnessjuke böra ega företräde till erhållande af plats framför andra. *Jag* säger »*lyckligtvis*»; men jag är öfvertygad att de enskilde, som af sagda anledning få vänta än längre för att få sina sinnessjuke inrymda å hospital, icke säga detsamma.

Vore det brist på medel, så skulle jag finna det slut, hvartill utskottet kommit, rimligt; men då här icke är brist på tillgångar, utan endast en benägenhet att uppehålla en viss ordningsprincip, så kan jag väl respektera den, men jag kan icke godkänna den

såsom eqvivalent med det kraf, som känslan af mensklighet bör ställa på dem, hvilka hafva att bevilja medlen.

På denna grund ber jag att få förena mig med dem, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemstält och sedan derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

73 och 74 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

75 punkten.

Anslag till Nordiska museet.

Herr Tamm, Hugo: Här föreligger en motion, som af statsutskottet blifvit tillstyrkt, nemligen den att utöfver det förut medgifna anslaget till nordiska museet måtte utgå ett belopp af 9,000 kronor. Jag är öfvertygad om att man kommer att till försvar för förslaget anföra samlingarnas fosterländska betydelse, det erkännande de vunnit i utlandet och framför allt stiftarens energi. Jag ärnar ej förneka något af detta, om jag ock personligen mera sympatiserar med en energi, som icke skenar i väg som en skenande häst.

Emellertid ber jag att få anföra några betänkligheter mot förslagets bifallande, hvilka jag anser mig skyldig framlägga, innan kammaren fattar sitt beslut.

Jag vill då till en början påpeka, att liknande samlingar som nordiska museets innehafvas af svenska staten, nemligen de samlingar, som fullständigt egas af staten, men äro stälda under förvaltning och vård af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien. Dessa båda samlingar täfla onekligen i någon mån med hvarandra, hvilket bevisas deraf att fall ej saknats, då statens ombud icke kunnat inköpa saker på auktioner, emedan de öfverbjudits af nordiska museet, hvarförutom nordiska museum har den lättnad i jemförelse med statens egna samlingar, att jernvägsstyrelsen ålagts lemna fraktfrihet för museets transporter, hvilket deremot nekas statens egna samlingar.

Ser man på anslagen till dessa statens samlingar, äro de satta på stor förknappning; så har det anslagits ett belopp af 6,000 kronor till deras förökande. På grund af anslagets ringhet har man derför fått gå in till Kongl. Maj:t med särskild begäran om tillåtelse att göra inköp, när dyrbarare fynd hembjudits. Sålunda begärdes och beviljades år 1881 ett extra anslag på 2,000 kronor. I fjol deremot nekades ett särskildt kostnadsbidrag på 1,183 kronor för tvenne dyrbara fynd i Skåne. Det finnes ett annat litet anslag på 300 kronor, som gifvits för uppställande och ordnande af dessa sam-

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

lingar. Den akademi, som har dem om vård, har begärt en liten förhöjning af anslaget; den framstälde en sådan begäran 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885 och 1889. »Nej», svarade Kongl. Maj:t, »vi hafva inga pengar», och i denna stund ligga på grund häraf stora delar af dessa dyrbara samlingar alldeles oordnade; jag kan exempelvis nämna den dyrbara samlingen af grekiska mynt.

Akademien har vidare ett anslag på 2,300 kronor till resor, transporter samt vård af museet, äfvensom af fornminnen i landsorterna. Uti detta anslag har akademien flere gånger begärt en förhöjning, som icke beviljades förr än år 1887, då det från 1,300 höjdes till 2,300. Ytterligare har riksantiqvarien begärt att få komma i åtnjutande af samma förmån, som nordiska museets styresman förut egt, att få resa fritt på jernvägarne, men han fick nej till svar.

Mig synes att en klok ekonomi sköter först sitt, innan pengar gifvas åt annat.

Ett annat skäl, som är för mig bestämmande, är hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och statsutskottet vid 1881 års riksdag yttrade i frågan, nemligen att det kunde förutsättas, att, såsom detta museum handhafves, dess ganska stora och dryga utgifter skulle ganska snart komma att återfalla på svenska staten. Vi veta att i denna stund fråga är att börja bygga millionhus för att förvara museets samlingar i. Vi hafva också sett af tidningarna, att det nyligen fått mottaga en ny plats på Djurgården för uppförande af en kyrka. Följden blir nog den, att äfven der en byggnad kommer att påbörjas, och staten sedan får komma till och öfvertaga alla dessa byggnaders fullbordande.

Äfven får jag bekänna att det förefaller mig, som om anslagets beviljande skulle vara en ganska stor oformlighet. Vi böra besinna, att dessa samlingar icke egas af staten utan af allmänheten, d. v. s. ingen alls. Vidare att med afseende på *kontrollen* öfver medlens användande alldeles ingen sådan de facto finnes. Stadgarne innehålla nemligen angående vilkoren, hvarpå samlingarna öfverlemnades till allmänheten, att styresmannen förbehölles full frihet att utveckla och vårda museet, och mitt påstående tyckes dessutom vara bevisadt af motionärens egna motioner. Om jag icke misstager mig, så motionerade han år 1881 om ett anslag af 4,000 kronor, hvilket också beviljades, till styresmannens aflönande. Nu har han väckt motion, att 6,000 kronor måtte lemnas till samma ändamål. Det synes således vara att antaga, att de första gången beviljade medlen icke användts till deras bestämda ändamål, eller är det motionärens mening att det skulle ligga i styresmannens hand att taga ena gången 4,000 kronor och den andra gången 6,000, eller att slå tillhopa dessa summor, då det gör 10,000 kronor? Statsutskottet tyckes också hafva delat denna betänklighet, då det icke gjort något bestämdt uttalande om ändamålet för anslagsförhöjningens användande, utan velat i fråga derom lemna fria händer.

Slutligen vill jag framhålla, att det i gåfvobrefvet rörande samlingarnas öfverlåtande äfven nämnes, att icke något utan styres-

mannens samtycke får skiljas från samlingarne, hvilket har den betydelse, att om staten blir tvungen att öfvertaga samlingarne, blir den tvungen att taga allting, äfven det, som är mer eller mindre skräp.

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

Mig synes, att denna fråga om anslagets höjning hänger skäligen i luften och att dess behandling varit helt olik den noggrannhet, som eljest iakttages vid anslags beviljande. Jag kan derför ej undertrycka den tanken, att *antingen* anslaget bibehölles vid nuvarande belopp samt styresmannen och museets egare, allmänheten, lemnades att sköta saken sig emellan *eller* om man vill beträda den föreslagna vägen och öka detta anslag, som faktiskt blir ordinarie, man då ock bör fordra några garantier, så att det gifves någon gräns för utvecklingen af detsamma. När nu ändtligen tillkommer, att styrelsen för museet endast begärt 16,000 kronor för nästa år, så bör man kunna antaga, att den också sett utsigt att kunna dermed under det året sköta sig.

Mig tyckas alla dessa betänkligheter vara så stora, att åtminstone jag för min del icke kan yrka bifall till den begärda förhöjningen. Såsom utskottsledamot har jag också ansett mig böra för kammaren framställa betänkligheterna till den kraft och verkan de kunna hafva.

Jag anhåller om afslag å utskottets förslag i hvad det skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda proposition.

Friherre Klinckowström: För de sakrika upplysningar, den siste ärade talaren lemnade, hembär jag honom min tacksamhet och dessa äro för mig ett ytterligare skäl att i likhet med den nämnde talaren yrka, att förslaget om tillökning af anslaget för ifrågavarande ändamål utöfver de 16,000 kronor, hvilka Kongl. Maj:t begärt, måtte ogillas och blott dessa 16,000 kronor beviljas, således att icke ett öre derutöfver må på statsutskottets hemställan gifvas, utan Kongl. Maj:ts proposition bifallas.

Jag finner till och med i statsutskottets egen motivering till dess förslag om det större anslaget ett tillräckligt skäl, hvarför jag bör hålla mig vid Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Utskottet säger nemligen: »Den af motionären föreslagna anslagsförhöjningen synes också utskottet till beloppet skälig, men vid det förhållande, att institutionen icke är en statsinstitution och att det allmänna ej tager någon del i dess vård, lärer Riksdagen» etc.

Detta af utskottet anmärkta förhållande borde, synes det mig, varit ett skäl för utskottet att icke föreslå högre anslag än 16,000 kronor.

Att ifrågavarande institution är i sitt slag ganska lofvärd, är jag den förste att erkänna och jag önskar densamma mycken lycka och framgång, men jag kan icke undgå att finna den ifrågasatta tillökningen i dess anslag vara så mycket mindre nödig, som, på sätt hvar och en sett af de dagliga tidningarne, nyligen en enskild person åt Nordiska museet skänkt en vacker plats på Djurgården

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

å en udde, som skjuter ut i Djurgårdsbrunnsviken och hvarå några gamla villor finnas. Om den derom synliga uppgiften är sann — och jag förmodar det eftersom den ej blifvit motsagd — ärnar nordiska museet på platsen uppföra en ny byggnad, som skall likna en norsk forntida stafkyrka, hvarför kostnaden, om jag minnes rätt, beräknats till 25,000 kronor. Mig synes nu detta bevisa först och främst, att museet icke saknar medel, men äfven för det andra, att detsamma ärnar gå långt utanför sitt egentliga ändamål, att samla fornsaker, ty att bygga en ny kyrka, som är lik en gammal, torde icke kunna anses vara ett föremål för museets verksamhet.

På grund af hvad jag nu anfört får jag i likhet med den förste talaren, med afslag å utskottets förslag i hvad detsamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, begära bifall till den kongl. propositionen, och jag gör detta så mycket mer, som här finnes ännu det skäl, att en fråga som denna bör först inkomma till Kongl. Maj:t för att af honom pröfvas och derpå, om densamma af regeringen godkännes, framläggas till Riksdagens afgörande såsom en Kongl. Maj:ts proposition. Jag har redan vid en föregående punkt i utskottets betänkande framstält en liknande åsigt såsom en vigtig principfråga och derpå grundat ett afslagsyrkande. På det att jag åtminstone måtte anses konseqvent, måste jag således äfven här framställa ett sådant yrkande.

Friherre af Ugglas: Jag ber att i korthet få bemöta några af de här framstälda anmärkningarna mot utskottets förslag och vill då börja med den invändning, hvarmed friherre Klinckowström slutade, nemligen att anslag ej böra beviljas på enskild motionärs förslag.

I allmänhet vill jag erkänna, att en sådan uppfattning är rigtig, då det gäller anslag till ett nytt ändamål eller till ett sådant, som fordrar en bestämd utredning, hvilken ej kan af Riksdagen åstadkommas. Deremot kan jag icke godkänna påståendet, då det gäller som här en fråga, hvilken flerfaldiga gånger förut varit föremål för pröfning i Riksdagen och der Riksdagen sjelf ett par gånger förut beträdt vägen att på enskild motion lemna anslag.

Jag vill i detta afseende upplysa, att första gången som anslag till Nordiska museet ifrågasattes, eller vid 1874 års riksdag, skedde detta genom enskild motion om beviljande af 5,000 kronor, för att efter Kongl. Maj:ts bepröfvande användas till förvarande och förökande af skandinaviska etnografiska samlingar. Framställningen bifölls och yttrade Riksdagen dervid följande: »Redan länge har behofvet af ett svenskt etnografiskt museum varit insedt och erkändt. Då nu, enligt hvad upplyst blifvit, genom d:r Hazelii förtjenstfulla och fosterländska åtgöranden i förevarande afseende, grunden blifvit lagd till ett dylikt museum, har Riksdagen icke tvekat bevilja det begärda anslaget till hyresmedel och fortsatt anordnande af berörda samling.»

Under årens lopp har anslaget till nordiska museet vuxit. Redan vid 1875 års riksdag ökades detsamma, på grund af Kongl.

Maj:ts framställning, till 7,500 kronor och vid 1878 års riksdag anvisades likaledes på Kongl. Maj:ts förslag ett anslag på 11,600 kronor.

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

Till 1881 års riksdag hade styrelsen för nordiska museet hos Kongl. Maj:t anhållit att åt museet måtte beredas enahanda anslag för år 1882, som museet åtnjutit 1881, eller 11,600 kr.; vetenskapsakademien förordade denna ansökning och på grund deraf föreslog också Kongl. Maj:t Riksdagen att för år 1882 bevilja ett extra anslag af 11,600 kr., men detta oaktadt anvisade Riksdagen på grund af enskilda motioner 16,000 kr.

Kammaren finner således, att anslag till nordiska museet flere gånger beviljats på grund af enskild motionärs framställning, och det torde således vara skäl att taga litet närmare i öfvervägande sjelfva befogenheten af dess nu ifrågasatta förhöjning för att bedöma, om icke jemväl denna gång en sådan må kunna beviljas på grund af enskild motion.

Det vid 1881 års riksdag beviljade anslaget lemnades, såsom Riksdagen i dess skrifvelse derom säger, »i afsigt att dermed måtte beredas tillfälle åt den styrelse, som förvaltade nämnda museum, att till styresmannen lemna ett årligt arvode af åtminstone 4,000 kr.» I samma skrifvelse yttrade Riksdagen vidare: »Väl har d:r Hazelius erbjudit sig att utan all ersättning fortfarande bestrida styresmannabefattningen, men tvifvelsutan kan det så mycket mindre anses med billighet öfverensstämma, att d:r Hazelii ifrågavarande verksamhet förblifver lönlös, som staten har att tacka hans outtröttliga nit och energi samt oegennyttiga uppoffringar för en högst värderik egendom i det att omkring $^1/_3$ af hela museet nu blifvit statens egendom.»

Riksdagen har således år 1881 beviljat nu utgående anslag å 16,000 kr. i den bestämdt uttalade afsigten, att nordiska museets styresman måtte sättas i tillfälle att erhålla det arfvode, som Riksdagen förklarade böra utgå med *åtminstone* 4,000 kr. Och då anslaget härtill *icke* lemnar tillgång, vågar jag påstå, att frågan är så enkel, att man icke har något skäl påkalla Kongl. Maj:ts föregående pröfning af densamma.

Härefter vill jag öfvergå att besvara herr Tamms anmärkning, att då nordiska museets styrelse ej begärt ökning af anslaget, han förmodade, att den också ansett, att den kunde reda sig med det förutvarande anslaget.

I afseende härpå ber jag att få upplysa, att enligt protokoll, som jag här håller i min hand och som står till förfogande åt den, som deraf vill taga kännedom, nordiska museets styrelse vid öfverläggning någon tid före denna riksdags början om museets ekonomiska ställning, väl funnit det vara alldeles nödvändigt, att anslaget till museet ökades, i fall museets utgifter med dess inkomster skulle kunna bestridas, och sålunda varit betänkt på att derom hos Kongl. Maj:t göra framställning, men sedan styrelsen fått kännedom om de många fordringar, som vid denna riksdag ställdes på åttonde hufvudtiteln, hade den derifrån afstått; styrelsen visste nog

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

dessutom, att museet icke inom Riksdagen saknade vänner, som kunde väcka motion om den erforderliga tillökningen.

Härefter vill jag öfvergå till herr Tamms påstående, att museet ej skulle stå under någon som helst kontroll.

I fråga härom tror jag, att herr Tamm kommit att fästa sig vid den framställning, som vid 1881 års riksdag gjordes om museets öfverlemnande till staten — en framställning, som icke vann bifall, men deremot förbisett de stadgar, som för närvarande gälla för muséet.

Det är nemligen icke fallet, att museets styresman har en sådan, andra uteslutande sjelfständighet, som herr Tamm nämnde. Museet står nemligen under en styrelse, bestående af personer, hvilkas namn jag icke här behöfver nämna. Denna styrelse eller nämnd har full frihet att gifva styresmannen hvilka instruktioner den finner nödiga och har till och med rättighet att, om så skulle finnas lämpligt, afsätta honom. Likaledes har nämnden skyldighet, att för hvarje år uppgöra stat för museet. Med ett ord, den har fullkomligt samma myndighet som hvilken annan styrelse som helst.

Dessutom utöfvas kontroll af en revision, som enligt min tro är ganska verksam. Revisorerna skola nemligen utses af vetenskapsakademien, således af en offentlig myndighet, stående utanför museet, och dessa revisorer skola kontrollera både styresmannen och nämnden.

I en bilaga till min motion förekommer dessa revisorers senast afgifna berättelse, deri bland annat yttras följande:

»Statens årliga bidrag, som vid anslagets beviljande räckte till för betäckande af så väl dåvarande hyror (kronor 12,000) som det mycket moderata arfvodet (kronor 4,000) åt föreståndaren, utgår fortfarande med oförändradt belopp (kronor 16,000), fastän hyrorna med samlingarnas tillväxt efter hand så ökats, att ensamt de under 1888 belöpte sig till kronor 19,372: 20. För att museets skuld icke skulle ökas har också dess föreståndare, doktor Hazelius ansett sig få lof att för 1888 till museet efterskänka den för hans möda och omsorg om museet ringa årslön af kronor 4,000, som för föreståndaren är bestämd. Den stora önskvärdheten för att icke säga behofvet af det årliga statsanslagets ökning tyckes således ligga i öppen dag.»

Jag tror, som sagdt, att man ej kan säga, att nordiska museets förvaltning saknar all kontroll.

Den förste ärade talaren framhöll vidare såsom motiv för afslag *konkurrensen* mellan statens museum och nordiska museet.

Jag ber då först och främst att få fästa uppmärksamheten derpå, att nordiska museet, äfven om det icke kan kallas för statens egendom, väl får anses vara en lika offentlig anstalt och så vidt jag kan finna af stadgarne, äfven är för framtiden afsedt att blifva en lika offentlig anstalt som någon annan statens samling. Och då får jag säga, att det förefaller mig egendomligt, att det skall finnas en sådan jalousie de métier mellan två museer, som arbeta för samma ändamål, att man kan såsom ett skäl för att inknappa på

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

nordiska museets tillgångar, komma och säga, att detta museum redan disponerar litet mera penningar än statens museum och kan för sina samlingar erhålla föremål, som statens museum icke kunnat erhålla. Jag kan för min del icke se, hvad det är för ondt i detta. Det har tvärt om visat sig, att genom sin energi — man må säga om densamma hvad man vill, men det är en energi så ovanlig, att jag önskade finna den på åtskilliga andra områden — har det lyckats styresmannen att få sina samlingar till ett omfång och en betydenhet, som staten icke kunnat uppnå, bland annat, jag medger det, emedan dess anslag icke varit tillräckligt stora. Men icke ligger det väl något ondt i att genom enskild arbetsamhet och förmåga åt staten samlas en hop föremål. Icke behöfs det nödvändigt vara officiella tjenstemän för att verkställa sådana samlingar? Således den der konkurrensen mellan staten och detta museum kan jag icke förstå.

Den ärade talaren framkastade vidare, att nordiska museet skulle i så många afseenden vara gynnadt framför statens museum. Det är verkligen förhållandet, såsom han yttrade, att nordiska museet — jag vet icke för huru länge sedan — fått och får fria frakter på statens jernvägar för sina effekter; men det är ett misstag, när den ärade talaren upplyser kammaren om, att äfven styresmannen har fribiljett, ty denna förmån indrogs för ett eller ett och ett halft år sedan. Men i alla fall, om nordiska museet nu har denna fördel af fri frakt, vågar jag påstå, att det icke spelar någon så stor rol, att det kan motivera ett afslag på ifrågavarande framställning.

Anledningen till min motion har varit den, att, då Riksdagen uttalat den bestämda åsigten, att det ej kunde vara billigt, att en enskild person uppoffrade ej blott hela sin tid och arbete utan äfven åtskilligt annat på samlingar, som i sjelfva verket icke kunna vara annat än det allmännas egendom, då Riksdagen sålunda ansett det vara obilligt, att han saknade arfvode samt då af revisorernas framställning framgår, att det nuvarande anslaget icke räcker till för att lemna honom sådant, har jag trott det vara en konseqvens af hvad Riksdagen utfäst sig till, att ett sådant arfvode skulle honom beredas.

Nu har den ärade talaren vidare framhållit, att jag, som äfven var motionär år 1881 och då ifrågasatte blott 4,000 kronor, nu begär 6,000 kronor. Men mellan 1881 och 1890 äro 9 år gångna, och jag kan icke säga annat än, att jag tycker, att dessa års ökade verksamhet berättigar till ökadt anslag, i synnerhet då det ej öfverstiger hvad museiintendenter i allmänhet åtnjuta.

Det andra ändamålet med min motion har varit att lemna ett erkännande åt en verksamhet, som så vidt jag kan fatta i vår tid nära nog saknar sitt motstycke, hvad angår energi, sjelfuppoffring och oegennytta. Jag har för min del trott, att det vore skäl att lemna ett sådant erkännande. Och då syftet och det mål, som denna verksamhet afser, tydligt angifna i museets stadgar, nemligen att museet skall vara ett hem för minnet framför allt af

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

svenskt folklif, synas mig vara väl värda ett dylikt erkännande, har jag för min del ej tvekat medverka till, att Riksdagen skall lemna ett sådant erkännande.

Jag skulle hafva åtskilligt att tillägga, men slutar nu med uttalande af den förhoppning, att Första Kammaren äfven vill, i likhet med statsutskottet, lemna det erkännande, jag har ifrågasatt, samt yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Herr Gilljam: Det var med en viss sorgsen känsla jag hörde de båda första talarne, som uppträdde i denna fråga. De förrådde icke blott en viss likgiltighet för nordiska museet, utan jag tyckte mig spåra till och med en och annan skymt af antipati. För min del har jag för detta museum den största personliga sympati. Jag går der förbi hvarje dag, går ytterst sällan in, men jag går aldrig in utan att dröja der längre, än jag från början beräknat. Jag vill till och med säga, att jag går icke ut derifrån, utan att jag har en känsla af tillfredsställelse öfver, att verkligen en sådan institution kunnat komma till stånd i vårt land. Tänker jag då tillika på, att denna institution är tillkommen blott och bart genom en enskild mans energi, ovanliga insigter och glödande kärlek för allt, hvad fosterländsk odling heter, ökas än mera mina sympatier för detta museum.

Jag skall be att få följa den förste ärade talaren så nära som möjligt i spåren. Han förklarade, att han hyste, äfven han, en stor högaktning för energi, men dock icke för den energi, som liknar en häst som skenar. Ja, mine herrar, det fins något annat, som skenar, och det är vår tids utveckling, särskildt då det gäller att bortsopa alstren af gammal odling. Man har många gånger från skilda håll förebrått museets nitiske styresman, att han drager på sig för mycket. Jag har sjelf samtalat med honom derom, och han har svarat: »var lugn; det är icke så lång tid vi blifva öfverhopade med sådana föremål, som jag nu söker att sammanbringa; tiden går så fort och sopar bort så oaflåtligt, att, om man icke begagnar de närmaste åren, vi skola göra oersättliga förluster». Lägg dertill den ifver, som vanligen utmärker en samlare, och man skall förstå denne mans rastlösa sträfvan. Det är för öfrigt så mycken insigt och beräkning i denne samlares ifver, ehuru icke allmänheten alltid kan bedöma det. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang omnämna ett samtal med museets stiftare. Han talade om, att en dansk vetenskapsman varit här och i flere veckor undersökt museet för rent vetenskapliga ändamål. Han hade sedan förklarat, att han gjort goda fynd och skaffat sig säkra upplysningar i en mängd saker, men det var i åtskilliga han icke lyckats komma på det klara, ty i museet fans icke tillräckligt med dubletter. Detta anför jag såsom ett bevis på, att, när man skall taga reda på dessa gamla förhållanden, behöfver man äfven af det skenbart obetydliga och oväsentliga ett större antal för att komma till säkra slutsatser.

Herr Tamm sade vidare, att vi hafva en statsinstitution, som tillgodoser dessa ändamål. Ja, staten har många dubbla institu-

tioner, som verka för enahanda ändamål, om ock från olika synpunkter. Det fins t. ex. mellan statens historiska museum och nationalmuseum en ganska nära förbindelse, likaså mellan riksarkivet och kongl. biblioteket. Båda parterna samla saker, som kunna tyckas i första hand vara enahanda, men dels komplettera de hvarandra, dels låta de utan missundsamhet omständigheterna afgöra, hvilkendera institutionen först kommer i besittning af en sak. Jag vill här äfven göra några erinringar beträffande den klandrade konkurrensen mellan nordiska museet och statens historiska museum. Det är redan af den ärade motionären framhållet, att en sådan väl ej bör vara något oroande för oss, ty det är det allmänna, som i hvarje fall som helst blir vinnande. Men om vi också försökte hejda konkurrensen mellan nordiska museet och statens historiska samlingar, hvilka åtgärder vill man vidtaga för att hindra konkurrensen mellan statens historiska museum och alla enskilda antiqvitetsamlare, som jemnt äro vakna för att bemäktiga sig hvarje sak af någon antiqvarisk betydelse? Jag känner mycket väl till de klagomål, som från vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien uti en skrifvelse till Kongl. Maj:t framstälts i detta afseende. Men jag får upprigtigt bekänna, att jag icke kunnat förstå, att man så förbisett för det mindre väsentliga det vida väsentligare och farligare, som ligger i det, att hvarken nordiska museet eller statens historiska museum kommer i besittning af hvad, som kan vara värdefullt för upplysning om våra gamla kulturförhållanden.

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

Herr Tamm talade om »millionhuset» — naturligtvis ett uttryck, ämnadt att framkalla en viss obenägenhet för museet. För det första vill jag erinra, att grundfonden till detta hus är liksom allt annat samladt helt och hållet genom enskildt initiativ. För det andra kan jag upplysa om, att detta hus är beräknadt att kunna indelas i flere — jag vill minnas sex — afdelningar, så att man kan börja att bygga den första och stanna dermed, tills man får medel att fortsätta. Staten behöfver derför icke känna någon oro eller räddhåga för efterräkningar.

Vidare har herr Tamm talat om, att det skulle vara åtskilliga oformligheter i afseende på statens besittningsrätt till en del af samlingarne, dels kontroll öfver de medel staten lemnar till museet, o. s. v. Ja, mine herrar, vi befinna oss här på en i viss mån exceptionel mark. Det är verkligen ett undantagsförhållande, som här råder. Men jag skall försöka belysa, huru det så blifvit. När den nuvarande styresmannen började sitt arbete, rönte han mycket tillmötesgående från många håll i landet. Han fick gåfvor i stort antal och af stort värde. Hvar enda sådan gåfva, som han mottog, mottog han icke för sin egen räkning och betraktade den ej såsom sin egendom, utan såsom en det allmännas egendom. Om staten sålunda genom hans åtgörande fått saker, som staten aldrig tänkt sig att få, bör det väl å andra sidan ej förefalla underligt, om *han* då vill, att detta skall få vara förenadt med hans museum, så länge det icke öfvergått i enskild persons ego. Om och så snart museet kommer att öfvergå i enskild mans ego, då tager staten dessa

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

gåfvor, som han har mottagit. Öfver dessa fins en fullständig förteckning, befintlig, som jag tror i ecklesiastikdepartementet och bestämdt i vetenskapsakademien. Hvad har man då för anledning att vara missnöjd med en dylik oformlighet? Staten har ju i hvilket fall som helst icke lidit den allra ringaste skada.

Den förste ärade talaren nämnde äfven något om bristande kontroll öfver, huru de af staten lemnade medlen användas. Den ärade talaren är ledamot af statsutskottet och åhöres med mycken uppmärksamhet i kammaren, derför att han brukar så sorgfälligt taga reda på alla till ärendena hörande handlingar. Så äfven i dag. Men besynnerligt nog tyckes han hafva minst tagit reda på den utförliga framställning, som fins i den i frågan väckta motionen. När man läser den, finner man, att inkomsterna och utgifterna vid nordiska museet äro bådadera af så omfattande beskaffenhet, att i jemförelse dermed statens anslag, äfven då de gå till 16,000 kronor om året, äro temligen obetydliga; och man kan af motionen fullkomligt se, hvarthän pengarne tagit vägen. Om det nu af motionären beräknats, att museets styresman skulle få en ersättning af 6,000 kronor om året, skall det sedan nödvändigt behöfva särskildt ådagaläggas och bevisas att han kommit i åtnjutande deraf, då man vet och känner, att han ofta afstår de för honom beräknade aflöningsmedlen för museets bästa och då man af den räkenskapsgranskning, som årligen verkställes af revisorer, utsedde af vetenskapsakademien, kan på det tydligaste finna, huru medlen användas? — Mine herrar, en person, som icke blott nedlagt hela sitt lifs möda på detta museum utan derjemte tillika nedlagt der hela sin enskilda förmögenhet, som har omplacerat inteckningar i goda fastigheter i Stockholm uti sådana realsäkerheter som den halländska ryggåsstugan och det nordfrisiska rummet, han behöfver icke misstänkas för att på något sätt vilja bereda sig obehöriga fördelar på statens bekostnad!

Den ärade reservanten talade slutligen om, att man behöfde garantier för att finna en gräns för utvecklingen. Den gränsen bestämmer sig, såsom jag redan sagt, snart nog sjelf. Man behöfver icke befara, att det länge skall stå någon för mycket till buds.

Jag ber att för min del få på det lifligaste tillstyrka bifall till utskottets förslag, och jag vågar försäkra, att ingen enda af er, mine herrar, som tagit kännedom om detta museum och som besett dessa samlingar, kan underlåta att finna, hurusom här det är ett rent af heroiskt arbete åstadkommet af en enskild man. Man må i enskilda detaljer ha olika åsigter med honom, men se på det hela, och man måste beundra ett sådant verk, som icke blott inom vårt eget land ådragit sig uppmärksamhet utan långt utanför vårt lands gränser och som i denna stund utgör ett mönster för dylika institutioners anordnande i utlandet.

Herr Casparsson: Det är här två frågor, som böra besvaras; den ena: *behöfver* nordiska museet en tillökning i anslaget? och den andra: *förtjenar* det denna tillökning?

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

Hvad den första frågan eller behofvet angår, har enligt upplysningar, som från säkert håll lemnats mig, utgifterna för hyror under 1873—1889 uppgått till 198,277 kronor, under det statsanslagen, som för samma tid beviljats, uppgått till 190,300 kronor. Således hafva under denna tid hyresbeloppen öfverstigit statsanslagen med 7,927 kronor. Ser man nu på det sista år, för hvilket jag erhållit uppgifter, nemligen 1888, uppgingo då utgifterna för hyror, bränsle, belysning och löner, d. v. s. alla de löpande utgifterna till 37,459 kronor, under det att för samma tid statsanslag, inträdes- och ledamotsafgifter uppgingo till 28,851 kronor, utvisande en brist af 8,607 kronor för de löpande utgifternas betäckande. Jag tror derför, att behofvet af ökadt anslag är väl konstateradt.

Den andra frågan är, om Nordiska museet förtjenar denna tillökning. Jag tillåter mig i det fallet erinra om, att, så vidt jag känner, är det ingen institution, som *så* omfattats med intresse af alla samhällsklasser. Från konungahusets medlemmar ända till den fattigaste bonddräng och torpareflicka hafva de bidragit med skänker efter lägenhet och råd, och då man ser förteckningen på kontribuenterna till detta museum, finner man der namn från samhällets bottenlager, hvilket visar, att denna inrättning förstått tillvinna sig allmänt intresse. Ser man åter uttalanden från utlandet, så äro dessa affattade i de mest berömmande ordalag. Med anledning af motionen och deri lemnad hänvisning till uttalanden från utländske vetenskapsmän har jag gått igenom dessa uttalanden och från Österrike, Tyskland, Holland, Belgien, Danmark, Frankrike — öfverallt har det varmaste erkännande kommit Nordiska museet till del, och den der »skenande hästen», som min granne till venster talade om, han har likaledes fått det största erkännande för den osparda energi och möda, som han på denna sak nedlagt. Jag vill icke nu upptaga tiden med att uppläsa alla dessa yttranden, men det är en rikhaltig samling, och så nyligen som i januari i år har en wienertidning ett uttalande i samma rigtning.

Det har här talats om konkurrensen med statens samlingar. Den är redan af den föregående talaren bemött, och jag tror icke, att den är så farlig. Den konkurrens, som kan vara farligare, är den som Nordiska museet utöfvar med herr Hammers samlingar, som det för åtskilliga år sedan var i fråga att hembjuda staten. Men, så vidt jag vet, har ej staten något etnografiskt museum i samma mening och omfattning som Nordiska museet, så att denna konkurrens skulle vara att mycket fästa sig vid.

Den ärade reservanten har äfven gjort anmärkning mot de beräkningar, som 1881 års statsutskott i detta afseende uttalade. Jag har icke sett detta statsutskottsutlåtande, men motionären anför ett uttalande just från nämnda års statsutskott, hvilket lyder så:

»Tvifvelsutan kan det så mycket mindre anses med billighet öfverensstämmande, att doktor Hazelii ifrågavarande verksamhet förblifver lönlös, som staten har att tacka hans outtröttliga nit och energi samt oegennyttiga uppoffringar för en högst värderik egendom, i det att omkring en tredjedel af hela museet numera blifvit

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

statens tillhörighet. Vid sådant förhållande torde det vara angeläget, att museets styrelse icke förblifver i saknad af medel för ombesörjandet af vården om museet, hvarför anslaget lämpligen synes böra höjas.»

Detta är hvad 1881 års statsutskott yttrade. Anslaget höjdes då, men sedan dess har behofvet af ökadt anslag vuxit betydligt i samma mån som samlingarne ökats.

Jag sade nyss att jag ej ville besvära kammaren med att uppläsa de uttalanden om museet, som framkommit från utlandet, men jag kan dock icke neka mig att för kammaren uppläsa ett af dessa uttalanden, det är från vårt forna systerland Finland och från en af dess i dylika frågor mest framstående män, nemligen Topelius. Han säger så:

»Palatset och kojan ha delat sina skatter med eder; ingen rangskala i samhället har lemnats lottlös. Men edert museum är framför allt folkeligt. Den okände arbetaren, den fattiga torparflickan, hvilkas namn ingen mera mins ett år sedan de bortgått, ha afklädt för eder, den ene sin tröja, den andra sina konstlösa smycken. Ni har lika litet glömt väfspolen och ullkardan som budkafveln och dalpilen. Med härtågets och riksmötets folk, som uppfyller historien, har ni förenat stugans slöjdare, hedens vallhjon, hafvets arbetare, hvilka trifvas bättre hos eder. Verlden, som känner folkets tornspetsar, skall äfven lära känna det underlag, på hvilket de hvila. Detta museum är *Sveriges bomärke*, ristadt af folkets egen hand under urkunderna af det förgångna och det nuvarande, ända till de blanka bladen af dagar, som komma skola.»

Så har detta museum blifvit bedömdt utaf en af Finlands mest sympatiske söner.

Den ärade reservanten anför äfven att i framtiden kunna dessa utgifter växa ofantligt och han framhöll den våda, som låge deri att staten möjligen finge framdeles underkasta sig utgifter för nya byggnader. I afseende härpå ber jag att få citera ett svar, som afgafs af en skånsk bonde, då en främling talade om de dryga utgifter, ett större allmänt företag skulle kräfva. Han svarade: »Sverige har råd att bekosta hvad dess ära kräfver». För min del är jag öfvertygad om att detta museum, en gång fullfärdigt, skall blifva till en ära för Sverige. Derför har jag icke heller tvekat att inom utskottet biträda motionärens förslag, hvartill jag således nu yrkar bifall.

Herr Tamm, Hugo: Jag vill blott rätta en missuppfattning, nemligen att jag icke sade att museets styresman för sin person för närvarande hade fribiljett på jernvägarne, utan att han hade haft det, ty jag har varit i tillfälle att få reda på när den rättigheten indrogs.

Vidare sattes i fråga, huru vida mitt citat ur 1880 års statsutskottsbetänkande varit rigtigt. Jag ber då blott att ur en liten afhandling, som heter »Nordiska museet såsom en sjelfständig anstalt» af Artur Hazelius, få uppläsa följande: »då chefen för ecklesiastik-

departementet, på hvars handläggning ärendet närmast berodde, i sitt anförande till statsrådsprotokollet, utan att uttala sig om, huru vida ett sådant öfvertagande vore önskvärdt, endast erinrat om de svårigheter, som derigenom skulle för staten orsakas, och om de dryga utgifter museets förutsatta hastiga tillväxt skulle medföra; samt då slutligen statsutskottet till fullo instämt i de af ecklesiastikministern anförda skälen för ett afslag, emot hvilket icke heller någon invändning inom Riksdagens kamrar blifvit gjord».

Anslag till Nordiska museet. (Forts.)

Det är härifrån jag tagit mitt anförande, så att jag tror att i detta fall icke någon origtig uppgift blifvit af mig meddelad.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr grefven och talmannen, att derunder yrkats, dels att hvad utskottet i föreliggande punkt hemstält skulle bifallas, dels ock, af herr *Tamm, Hugo*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Derefter gjorde herr grefven och talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Tamm, Hugo*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i 75 punkten af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 46;
Nej — 44.

76—78 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

79 punkten.

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen.

Herr Billing: Af de 20,000 kronor, som förliden Riksdag beviljade till föreläsningskurser för arbetare, hafva blifvit utdelade 3,000 kronor till det s. k. arbetareinstitutet i Stockholm. Då för-

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

liden Riksdag beviljade samma summa, som den flera gånger förut för ändamålet beviljat, har förmodligen i den omständigheten regeringen sett ett stöd för att också utdela medlen på samma sätt, som föregående år skett. Statsutskottet har väl icke ansett sig hafva haft någon skyldighet att undersöka frågan, huru dessa medel blifvit använda eller möjligen komma att användas och har derför utan vidare hemstält om beviljande af samma anslag i år, som i fjol.

Några af eder, mina herrar, erinra sig kanske, att då motsvarande punkt i förra årets budget föredrogs, jag beklagade mig deröfver att en del af denna summa användes till arbetareinstitutet och uttalade den förhoppning att så icke härefter skulle komma att ske. Mina förhoppningar i det hänseendet hafva gäckats, mitt beklagande i dag är sålunda så mycket djupare. Jag anser det såsom en pligt att nu upprepa mitt beklagande, men i dag skall jag sluta med ett yrkande.

För åtnjutande af anslag utaf dessa medel äro uppstälda vissa vilkor. Hvarför har man då uppstält dessa vilkor? Naturligtvis i afsigt att de skulle uppfyllas. Om man anser sig kunna bevilja anslaget utan dessa vilkor, må man då stryka ut vilkoren, men vill man ej det, så bör man vidtaga de åtgärder, som erfordras, för att dessa vilkor må strängt efterlefvas. Jag påstår nu och jag skall söka bevisa det, att arbetareinstitutet icke uppfylt de vilkor, som här blifvit af Kongl. Maj:t och Riksdagen uppstälda för åtnjutande af del uti det ifrågavarande anslaget.

Ett af dessa vilkor lyder så: »att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna». Uttrycket är strängt, det står att sådana förhandlingar skola vara *förbjudna*. Långt ifrån att sådana förhandlingar varit vid arbetareinstitutet förbjudna hafva de deremot på föreläsningsprogrammen, hvilka offentliggjorts i de allmänna tidningarna, blifvit utlofvade. Der hafva hållits föreläsningar öfver så väl religiösa som politiska ämnen och öfver religiösa och politiska ämnen af ganska ömtålig natur. Redan den omständigheten synes mig vara fullt tillräcklig att motivera, att ej anslag af dessa medel lemnas åt arbetareinstitutet. Men skälen härför väga mycket tyngre, så vida man har giltig grund för det antagandet, att de föreläsningar, som hållas öfver dessa ämnen, hållas på ett sådant sätt, att de långt ifrån att verka till uppbyggelse i stället verka nedrifvande och upplösande. Finnes då skäl till ett sådant antagande? För att få svar på den frågan nödgas jag gå öfver till betraktande af ett af de andra uppstälda vilkoren, som lyder så: »att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter». Detta vilkor gifver rättighet och mera än rättighet, det gifver skyldighet att gå in på personliga undersökningar. Att detta göra är en ganska obehaglig sak, men den blir lättare i samma mån vederbörande sjelfva dragit försorg derom att göra sig till offentliga personer, så att, när man talar om detta, det ej gäller att ransaka hjertan, utan endast att undersöka framlagda tydliga

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

program. Så är det i förevarande fall. Om jag ser på förteckningen öfver lärarne vid institutet, finner jag der personer, som äro för mig mycket litet kända och en del fullkomligt obekanta. Jag antager att dessa äro både kunniga, dugliga och lämpliga. Men så finnas der andra namn, som deremot äro alldeles tillräckligt märkta, icke af andra, men af vederbörande sjelfva, så att man alldeles icke kan taga miste om, hvilket program de representera och hvilka åsigter de framställa. Der finnas namn af den beskaffenhet, att jag vågar det påståendet, att man får söka länge i vårt land för att finna personer, hvilkas antagande såsom föreläsare för arbetare mera skulle svära emot de grundsatser, som i vårt land i allmänhet göra sig gällande, och för hvilka grundsatsers utförande och häfdande man ansett sig böra göra så stora uppoffringar. Af skyldig artighet skall jag förbigå de qvinliga föreläsarne och i stället genast gå öfver till ett par af de manliga.

Jag vill då erinra eder, mine herrar, om ett möte, mycket, ja kanske alldeles för mycket beryktadt, som hölls i Upsala för några år sedan. Det fick i det allmänna talet namn af »osedlighetsmötet». Ett namn som, förut okändt ,då blef kändt, finnes nu bland lärarne vid arbetareinstitutet. Om nu denne man föreläste öfver andra ämnen, behöfde den nämnda omständigheten ju ej vara af någon särskild betydelse, men då han vid institutet föreläser just om det ämnet, som på mötet i Upsala var ett af de brännande ämnena, så blir betänkligheten större. När jag ser honom föreläsa för Stockholms arbetare om malthusianism, frågar jag eder, mine herrar, först och främst: ansen i att ämnet Malthus och malthusianism är ett lämpligt ämne att föreläsa för arbetare, hvilka icke äro i tillfälle att få höra så synnerligen många föreläsningar, och hvilka derför torde böra erhålla undervisning i sådana ämnen, som för dem kunna vara särskildt nödiga och nyttiga, och huru tron i, mine herrar, att för Stockholms arbetare föreläses i malthusianism från sådant håll?

Men uppenbart är att detta arbetareinstitut är hvad det är framför allt genom sin föreståndare, och jag är derför både berättigad och skyldig till att undersöka, huru rörande honom i synnerhet det vilkoret fylles, att man skall disponera öfver kunniga och dugliga för denna undervisning lämpliga lärarekrafter. Jag sätter icke i fråga hans kunnighet och duglighet i många afseenden, men då han föreläser öfver kulturhistoria, och jag har sett huru han behandlat nyare tidens största, skönaste och ädlaste minne, så icke blott kan jag ifrågasätta, huru vida han är kunnig, utan jag kan icke längre ifrågasätta det. Ty den, som af Martin Luther vill göra det han velat göra, den kan icke vara kunnig att föreläsa kulturhistoria.

Men det fordras också att lärarne skola vara *lämpliga*, lämpliga för det arbete, som de skola utföra. Föreståndaren för detta institut är känd och erkänd såsom en i hög grad nitisk apostel för den s. k. positivismen. Från formel synpunkt kan jag skänka honom min aktning, då jag ser hans öfvertygelse och hans ifver

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

att arbeta för denna öfvertygelse, men materielt kan jag ej skänka min aktning åt en verksamhet, som jag anser vara i grund förderfvande. Positivism är ateism, och positivismen är således i den mest afgjorda strid mot det, som utgör grundvalen icke blott för hvad jag och många med mig anse såsom det högsta och dyrbaraste i verlden, utan också i bestämdaste strid mot det, som utgör grundvalen för hela vår kultur, hela vårt samfundslif. När nu denne positivismens apostel föreläser öfver religiösa ämnen, frågar jag eder, mine herrar: hvad tron I då blifver framstäldt? Och då frågar jag: är det rigtigt och rätt att det svenska folket skall understödja en sådan verksamhet? Skulle någon af eder, mine herrar, vilja sätta en sin son till lärjunge i religion vid denne lärarens fötter? Och är det nu så, att vi icke vilja detta, skola vi då genom att lemna honom vårt understöd anse rätt, att han undervisar andra i detta ämne? Den punkt jag nu sist berört är för mig den vigtigaste, men jag kan ju äfven få tillägga något om en annan punkt.

Konung och Riksdag hafva här förbjudit icke blott religiösa, utan äfven politiska frågors behandling. De hafva sålunda velat här särskildt hafva sådana personer till lärare, hvilka hafva en religiös och en politisk vederhäftighet. Jag anser mig derför berättigad till att fråga, huru vida denne lärare kan vara en »lämplig lärarekraft» i politik. Svaret på den frågan kan jag gifva med det enkla referatet, att han är och icke minst under de senaste månaderna har visat sig vara en mycket ifrig politisk agitator. Jag erinrar mig tre fakta. Först vill jag då nämna namnet Tanto och då minnens I, mine herrar, när en strejk derstädes utbrutit, hvilken blifvit i frid bilagd, hurusom denne man reser dit ut och söker slita sönder det hopknutna bandet. På det att man icke skulle på något sätt kunna vara tveksam om hvad meningen med detta var, så håller han ett offentligt föredrag i denna stad den 16 sistlidne mars. Sedan skarorna först blifvit upphetsade till en högre grad, uttalar han bland annat den satsen, att han önskade att prygelstraffet måtte införas för arbetarnes förmän, deras verkmästare, och nu senast, den 8 april, höll han ett nytt föredrag, denna gång om normalarbetsdagen. Der sades besynnerliga ting af honom. Jag vill blott citera ett enda: han påstod, att de, som motsatte sig införandet af en normalarbetsdag, gjorde detta af fruktan för att arbetarne skulle skaffa sig upplysning och få politisk magt. Är det rimligt att en sådan verksamhet, eller att en person, som utöfvar en sådan verksamhet, understödjes af det svenska folket och den svenska staten med ett offentligt anslag?

Jag hoppas att I, mine herrar, härtill skola svara nej och svara det så, att det både hörs och käns, och för att gifva Eder tillfälle att svara detta nej yrkar jag nedsättning af anslaget med den summa, som plägar utgifvas till arbetareinstitutet i Stockholm.

Jag yrkar alltså bifall till Kongl. Maj:ts förslag med den förändring, att summan nedsättes från 20,000 kronor till 17,000 kronor.

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

Herr vice talmannen: Den näst föregående talaren började sitt anförande dermed, att Kongl. Maj:ts regering skulle för det fortsatta utlemnandet af anslag åt Stockholms arbetareinstitut hafva sett ett stöd i Riksdagens förnyade beviljande af samma belopp som förut. Jag kan för min del ej instämma i denna hans uppfattning. Då sistlidna års Riksdag, på sätt äfven nu är föreslaget, bestämde alldeles samma vilkor, som förut varit gällande, eller att anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen, skola vara skyldiga att underkasta sig de vilkor och den kontroll, som af Kongl. Maj:t pröfvas nödig och lämplig, förutom de vilkor, som särskildt af Riksdagen bestämmas, så lades hela frågan om dessa medels användande i Kongl. Maj:ts hand och på Kongl. Maj:t berodde såsom förut att tillse, huru medlen användas. Samma uppdrag är nu föreslaget att lemna Kongl. Maj:t och om anslaget nedsättes med 3,000 kronor, som den siste talaren förordade, så ligger i denna nedsättning af anslaget ingen inskränkning hvarken i Kongl. Maj:ts rättighet eller skyldighet att tillse huru anslaget användes, utan på Kongl. Maj:t kommer fortfarande att bero hvem som deraf får del.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Till en del är jag förekommen af den siste ärade talaren. Den förste talaren synes mig hafva icke fullt besinnat vigten af de allvarliga beskyllningar, han här framkastat, ty i första rummet träffa dessa beskyllningar regeringen. Regeringen har nemligen fått af Riksdagen sig anvisadt ett anslag å 20,000 kronor under en följd af riksdagar till ett gifvet ändamål, nemligen för hållande af föreläsningar för arbetsklassen under dess fritid. Vilkoren äro så noga betingade, att något missbruk af detta anslags beviljande icke torde kunna antagas ega rum. Herr Billing har likvisst påstått, att åtminstone i ett fall, nemligen vid de föreläsningar, som förekommit i Stockholm vid arbetareinstitutet, som åtnjuter af det anslag, jag nyss nämnde, en del, eller ungefär 3,000 kronor, skulle sådant blifvit föreläst, som han på det högsta ogillar, och att detta strider mot åtskilliga af de vilkor, som Riksdagen uppstält för åtnjutande af detta anslag. Jag har den tilliten till regeringen, att hon tillser, att Riksdagens vilkor för anslagets åtnjutande uppfyllas, och hvad de beskyllningar beträffar, som herr Billing efter mitt förmenande oklokt nog här framkastat, så ber jag honom blott ihågkomma, att det fordras för så beskaffade allvarliga beskyllningar *bevis*. Han har icke framdragit några bevis om föreläsningarnes beskaffenhet. Han har talat om en af föreläsarne, och om dennes åsigter i mångt och mycket, som han icke gillar, och som jag måhända icke heller skulle gilla, ifall jag finge höra dem. Men då han bland annat nämnt, att föreläsaren talat om den s. k. malthusianismen, så skulle jag vilja bedja herr Billing att litet mera precisera sin beskyllning, ty man kan tala om ett ämne både för och mot detsamma. Herr Billing har icke sagt, i hvad rigtning föreläsarens anförande om dessa märkvärdiga teorier

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

gått, och då synes mig att Första Kammaren icke bör taga intryck af denna beskyllning. När för åtskilliga riksdagar sedan det första gången var i fråga att bevilja detta anslag, och jag vill påminna mig att det skedde med ganska varma strider och gensägelser från många i denna kammare, stod jag på den sidan, som önskade, att arbetsklassen i mån som dess fritid tillät det, skulle samlas för att få en om också tarflig, dock i allt fall nyttig undervisning i åtskilliga humanistiska och kulturämnen, och jag tror, att dessa föreläsningar i sin helhet hafva verkat mycket godt för arbetsklassen, och hafva förekommit många oordningar inom densamma på arbetarnes fritid. Ty det är klart, mine herrar, att kunna de samlas för att få höra nyttiga föreläsningar, så skall enhvar af oss gilla det mera, än om de skulle i stället samlas för att supa, dricka och dobbla på krogar och ölstugor.

Det skulle vara mycket att nämna i dessa frågor, men tiden är långt framskriden, och jag ber derför endast få yrka bifall till utskottets förslag i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet.

Herr Wieselgren: Jag ber att få instämma i den uppfattning, som redan ett par talare här hafva uttryckt i afseende på den opposition, som rigtat sig mot utskottets förslag i denna punkt. Denna opposition har rigtat sig mot regeringen mera, än mot föreståndaren för arbetareinstitutet. Men jag vill påminna kammaren, att derest kammaren vill uttala sitt ogillande eller gillande af en regeringens åtgärd, detta väl i strängt grundlagsenlig ordning bör ske vid det tillfälle, då konstitutionsutskottets déchargebetänkande föreligger. Konstitutionsutskottet har efter Sveriges grundlag sig förbehållen rätten att i detalj granska regeringens åtgärder. Det har utskottet gjort, och utskottet har icke haft något att anmärka mot den åtgärd, som afser fördelningen af det ifrågavarande anslaget. Utskottets betänkande har varit före i kammaren, utan att något ogillande ord eller något yrkande om återremiss, i syfte att uttala ett ogillande af regeringens åtgärd i denna fråga, har i kammaren förekommit. Vid sådant förhållande anser jag det mindre formenligt att här på en väg, som visserligen icke kan förhindras, men som dock, enligt mitt förmenande, är en *omväg*, uttala klander öfver en bestämd regeringsåtgärd, som, enligt 90 § regeringsformen, nu torde böra vara derifrån skyddad.

I fråga om sjelfva saken ber jag att få förena mig med herr vice talmannen i hans yttrande, att kammaren genom det ifrågasatta beslutet icke kan betaga Kongl. Maj:t bestämmanderätten öfver det anslag, som ställes till hans förfogande. Hvad kammaren kan göra, det är att med 3,000 kronor minska möjligheten för Kongl. Maj:t att understödja en verksamhet, som väl dock måste erkännas öfver hufvud taget hafva varit ganska välsignelsebringande och icke hafva gjort sig förtjent af något klander. Då jag icke anser detta lämpligt, ber jag att få instämma i yrkandet om bifall till statsutskottets förslag.

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

Herr Borg: Efter de tre senaste anförandena skall jag kunna inskränka mig till att yttra blott ett par ord, nemligen att flere af rikets förnämste vetenskapsmän hafva under de tio år, arbetareinstitutet existerat, varit af Kongl. Maj:t förordnade att som inspektörer tillse, att undervisningen derstädes meddelades i öfverensstämmelse med föreskrifterna. Hvarken desse vetenskapsmän, herrar Gyldén, Lindstedt och Wallis, icke heller styrelseledamöterna herrar Torell och Smitt, alla professorer, hafva haft något att anmärka mot undervisningen, oaktadt så många eggelser dertill förekommit.

Under sådana förhållanden tror jag, att de anmärkningar, som här blifvit gjorda mot arbetareinstitutet och undervisningen derstädes, väga mycket litet. Jag vill särskildt betona, att anmärkaren icke sjelf tagit den ringaste kännedom om dessa föreläsningar, nu lika litet, som förra året, och detta gör, att hans anmärkningar böra äfven i den allmänna opinionen väga ganska ringa.

Jag anhåller att få förena mig med de herrar, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Treffenberg: Jag har begärt ordet för att, oaktadt jag befinner mig i en mycket besvärande ställning såsom landshöfding, här förklara, att detta icke skall hindra mig att besvära denna kammare att, utan afseende på herr vice talmannens i formelt hänseende *stora*, men ur alla andra synpunkter *lilla* anmärkning, bifalla det yrkande, som herr Billing här framstält, — slaget må träffa hur hårdt och hvar som helst.

Herr Sundberg: Jag kan ju egentligen icke hafva någonting att tillägga till hvad den förste talaren redan i denna punkt har anfört, enär jag i hufvudsak befinner mig på samma ståndpunkt, som han. Nu har här mot hans yrkande särskildt blifvit anmärkt, att det skulle vara oformligt, att derför, att enligt hans uppfattning, och den är äfven min, missbruk här egt rum af den förmån, som är arbetareinstitutet i Stockholm beviljad, en nedsättning i det af Kongl. Maj:t äskade anslaget skulle ske. Detta är ju, säger man, blott en inskränkning i den samma, som för en mycket nyttig sak borde användas, och derjemte blir det en prickning, om jag så får uttrycka mig, af det sätt, hvarpå kontrollen från Kongl. Maj:ts sida har skett. Det är onekligen sant, att så förhåller sig, att det snarare är en anmärkning mot den af Kongl. Maj:t utöfvade kontrollen, än någon önskan att i och för sig sjelf nedsätta detta anslag till föreläsningar för arbetarne. Men när hittills ingenting har visat sig verksamt i fråga om att få en bättre kontroll, oaktadt mer än en vink derom gifvits, så vet jag icke, hvarför man icke skulle begagna sig af den utvägen att stryka jemnt så mycket af anslaget, som utgår till arbetareinstitutets föreläsningar. Här står ju och har länge stått upptaget såsom vilkor, att en kontroll *skall* utöfvas, och en sådan utöfvas ock formaliter, men det står också, att den skall utöfvas *så*, att kunniga och lämpliga föreläsare utses. Detta är ett vilkor, och det är, såsom anmärkt blifvit, icke

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

uppfyldt. Vidare står det också, att icke sådana saker, som beröra religion och politik, vid föreläsningarne få förekomma. Detta är icke heller iakttaget. Ty herrarne må försöka att försvara huru mycket som helst hvad som vid dessa föreläsningar kan hafva förekommit, och säga, att ingenting är bevisadt, som ådagalägger, att verkligen en öfverträdelse af detta förbud har skett, så har det likväl skett, och jag vill tillägga att det är omöjligt, att det icke skulle hafva skett, ty, märken väl, mine herrar, man kan utan att direkt anfalla, vare sig religion eller samhälle, på indirekt väg göra det, genom att ingjuta i åhörarnes sinnen så mycket gift, att man i sjelfva verket undergräfver både det borgerliga och det kyrkliga samhällets grundvalar. Nu må ni icke tro, mine herrar, att jag är någon man, som är liknöjd för arbetarne, eller för allt, som kan tjena till deras upplysning. Jag känner kanske bättre än de fleste af eder till arbetsklassen, ty jag är sjelf utgången från denna klass. De menniskor, som tillhöra densamma, äro mycket tillgängliga och tacksamma för all god undervisning, som dem meddelas, den må ske i form af föredrag eller på annat sätt. Men samma klass är också mycket tillgänglig för en dålig undervisning, emedan den icke eger tillräcklig kritisk motståndskraft att visa från sig lärdomar, som äro dåliga, men kunna vara för sinnet ganska förföriska. Det är således icke af någon brist på intresse för arbetarnes sak, som jag ställer mig på den förste talarens ståndpunkt, utan uteslutande blott såsom ett försök att få någon reda här i Stockholm med dessa föreläsningar, likasom i alla landsortsstäder. Jag har aldrig från någon sådan hört klagas öfver det sätt, hvarpå arbetareföreläsningarne hållas, men deremot har jag hört i den stad, der jag sjelf vistas, och annorstädes uttalas förundran öfver, hvad som här i hufvudstaden sker. Alltså, kort och godt, jag yrkar, lika med den förste talaren, att 3,000 kronor, eller jemnt så mycket, som användes för arbetareinstitutets i Stockholm föreläsningar, må afdragas på den af Kongl. Maj:t äskade summan.

Friherre Klinckowström: Jag har visserligen icke begärt ordet för att bekänna, att jag rönt någon inverkan af de skäl, som det högvördiga presterskapet här i kammaren nyss anfört mot det ifrågavarande anslaget i dess helhet. Men jag vill blott göra dessa herrar uppmärksamma på, att, äfven om, hvilket jag tror icke blir fallet, det ifrågavarande anslaget nedsättes från 20,000 till 17,000 kronor, som det nu är, så kommer likväl Kongl. Maj:t, *officielt* och *formelt* betraktadt, att vara i okunnighet om orsaken dertill, emedan icke något derom kommer att inflyta i den underdåniga skrifvelsen. Herrarne skola lägga märke dertill, att så blir förhållandet, ty i den underdåniga skrifvelsen kommer det blott att heta, att Riksdagen har beviljat 17,000 kronor till arbetareföreläsningar, och det kan ju hända, att Kongl. Maj:t icke delar de personers i kammaren åsigt, som hafva nedsatt anslaget, utan kommer att fortfarande bevilja åt Stockholms arbetareinstituts föreläsningar de 3,000 kronor, som de hittills haft, och i stället

minska på anslagen åt de öfriga 5 eller 6 arbetareföreningar, som åtnjutit resten af det ifrågavarande kapitalet. Jag finner således äfven den åtgärden vara otillräcklig för att gifva gehör åt opponenterna i denna fråga.

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

Jag fortfar att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterswärd: Ja, vill man göra saken fullt klar för dem, det vederbör, så vore, enligt mitt förmenande, det enklaste, att man gjorde det tillägget, att Riksdagen beviljade 17,000 kronor för ändamålet, men att de 3,000 kronor, som tillfallit Stockholms arbetareinstitut, borde försvinna, till dess man får se, att detta institut bättre uppfyller de föreskrifna vilkoren, än det hittills gjort. Här föreligger en ren anslagsfråga, der Riksdagen eger rätt att föreskrifva vilkoren för anslagets utgående, och man får icke säga, om det också skulle vara underförstådt, att de anmärkningar, som här blifvit gjorda, drabba regeringen. De hafva sannolikt icke heller blifvit framsagda i sådan mening, men om de så förstås, skadar det, enligt mitt förmenande, icke, ty det är alldeles icke säkert, att regeringen har med den uppmärksamhet, som jag skulle önskat, följt denna sak. I så fall skulle nemligen det ifrågavarande anslaget icke blifvit af regeringen beviljadt.

Jag förenar mig i herr Billings yrkande, att anslaget nedsättes till 17,000 kronor, och jag tror, att man väl skall förstå, hvad dermed menas.

Herr Alin: Då jag ämnar instämma i det yrkande, som den förste ärade talaren framstält, anser jag mig böra först säga, att jag är icke alldeles viss på, att en uppgift, som han i sin motivering lemnade, är rigtig, i det att jag åtminstone icke kan nu erinra mig, att den af honom åsyftade läraren vid arbetareinstitutet gjorde sig bemärkt vid den ifrågavarande, s. k. sedlighets- eller osedlighetsdiskussionen. Jag har ansett mig böra säga detta, men jag vill på samma gång säga, att huru än med denna sak sig förhåller, så inverkar det icke på min åsigt om det beslut, kammaren i denna fråga bör fatta, och jag har med afseende på denna sak att anföra ett faktum, som här i afton under diskussionen icke har vidrörts.

I tidningen Aftonbladet för den 8 november 1889 lästes följande upprop:

»*Till allmänheten!*

Den 28 oktober, samma dag som en annan fånge frigafs efter att hafva utstått $3^1/_2$ månaders fängelsestraff för s. k. religionsbrott, inställde sig hr Viktor E. Lennstrand på Långholmen för att aftjena honom nyligen af högsta domstolen i två särskilda mål ådömdt 6 månaders fängelse för liknande förseelse. Hr Lennstrand, som har ytterligare 3 dylika mål sväfvande, torde, att döma af huru de två afgjorda nu utfallit, hafva att emotse en fängelsetid af ej mindre än *ett år och tre månader*. De flesta af dessa mål röra föredrag,

Anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. (Forts.)

som opåtaldt af den dömde från trycket utgifvits. Detta egendomliga faktum kan endast finna sin förklaring i vederbörandes insigt om, att den fällande dom, som nu af domstolarne uttalats med tillämpning af lagbestämmelser, hvilka vittna om föråldrade åsigter, sannolikt ej skulle hafva kunnat afvinnas en jury — det lefvande allmänna rättsmedvetandets representant.

Den långa fängelsetid, som här är i fråga, kan bryta äfven en ung mans helsa, kan knäcka hans krafter för lifstiden. För att i någon mån söka lindra detta barbariska straff för uttalade öfvertygelser våga vi härmed rigta en uppmaning till allmänheten att teckna bidrag för att under strafftiden bereda herr Lennstrand, hvars tillgångar äro uttömda, egen kost och öfriga för fängelsefångar tillåtna lättnader.

Vi ställa denna vädjan ej särskildt till herr Lennstrands meningsfränder, för hvilka vi ej äro målsmän. Vi ställa den äfven till dem, för hvilka forskningens och diskussionens frihet står högre än sjelftagna eller lagskyddade anspråk på egna åsigters och känslors oantastlighet, samt till dem, hvilka, om än sårade i sina religiösa känslor, dock äro nog genomträngda af den civilisationens och tidsandans mödosamt tillkämpade humanitet — hvaröfver de eljest äro stolta — för att ej vilja behandla sina vedersakare i religiösa frågor såsom gemene brottslingar.»

Jag har läst upp adressen i dess helhet, kommentarier behöfver den icke. Jag vill endast erinra, att det, såsom mig synes med skäl, har blifvit sagdt om dess motivering, att den är så affattad, att uppropet kan betraktas såsom en uppmaning till en demonstration *för* den dömde och det sätt, hvarpå han uppträdt, och *emot* lagen och dess handhafvare.

Uppropet är undertecknadt af »Föreningens för religionsfrihet styrelse», och bland namnen på undertecknarne finnas namnen på två af ledamöterna i arbetareinstitutets styrelse och på en af lärarne vid institutet.

Detta förhållande har icke utgjort hinder för regeringen att tilldela styrelsen för nämnda institut en del af det nu ifrågavarande anslaget för innevarande år.

För min del kan jag icke medverka till, att statsanslag tilldelas en anstalt af nu ifrågavarande slag, då man i sammansättningen af dess styrelse- och lärarepersonal icke eger större garantier för fyllande af dess ytterst grannlaga uppgift, än dem, hvilka man, enligt hvad jag nu påpekat, eger i fråga om Stockholms arbetareinstitut.

Under sådana förhållanden anser jag mig böra instämma i det yrkande, som af den förste talaren är framstäldt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr grefven och talmannen i enlighet med de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemstält och sedan på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att anslagssumman 20,000 kronor nedsattes till 17,000 kronor, samt

förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Borg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i 79 punkten af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att anslagssumman 20,000 kronor nedsättes till 17,000 kronor.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 30;
Nej — 59.

80 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

81 punkten.

Lades till handlingarna.

82 och 83 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

84 punkten.

Stipendium åt skulptören S. Andersson.

Herr Casparsson: Jag skulle visserligen icke hafva försökt att gent emot statsutskottets afstyrkande söka bereda framgång åt min motion, om nemligen detta afstyrkande hade varit så pass enhälligt, som man på grund af utlåtandet har anledning antaga. Men så har icke varit förhållandet. Inom utskottet afgåfvos för bifall till motionen 11 röster, och af dessa afgåfvos 10 af ledamöter från denna kammare. Jag tror mig ock kunna antaga, att om utskottets sammansättning varit den vanliga och icke åtskilliga suppleanter för tillfället tjenstgjort, utgången skulle blifvit en annan. Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande anfört, att det icke ville uppträda såsom konstbedömare, och det är en för-

Stipendium åt skulptören S. Andersson. (Forts.)

sigtighet, mot hvilken jag, för min del, icke har något att anmärka. Men frågan har äfven en annan sida, hvilken jag af lätt insedda grannlagenhetsskäl endast antydningsvis vidrört. Förhållandet är, att svenska Riksdagen har af herr Sven Andersson fått mottaga som gåfva omkring 70 porträttmedaljonger af riksdagsledamöter, som under de första decennierna af det nya representationsskicket intagit en mer eller mindre framskjuten plats. Efterföljande statsutskottets exempel, skall jag icke ingå i bedömande af gåfvans konstnärliga värde, ehuru jag skulle kunna anföra auktoriteter, åt hvilka vitsord måste gifvas. Deremot vågar jag påstå, att denna gåfva, efter behöflig utgallring, skall för framtiden ega ett historiskt värde, och att detta värde kommer att växa med tiden. Man talar ofta om »Riksdagens värdighet», men när det gäller att bestämma, hvari denna värdighet består, äro meningarna mycket skiljaktiga. För min del anser jag, att det skulle icke vara Riksdagen värdigt att, sedan den mottagit denna gåfva, låta gifvaren gå under andligen och lekamligen i saknad af en hjelpande hand. Ty en konstnär går under *andligen*, om han saknar hvarje tillfälle till utveckling och utbildning, om han saknar uppmuntran och erkännande. Och den fattige konstnären går under *lekamligen*, om, sedan han bortskänkt alstren af flera års arbete och möda, han lemnas utan den ringaste ekonomiska ersättning. Jag vill icke vädja till barmhertighetskänslan, utan till hvad jag anser, att Riksdagen är skyldig sig sjelf, fullt öfvertygad, att hvar och en af eder, mine herrar, skulle, såsom enskild man i ett likartadt fall, handla i öfverensstämmelse med de åsigter, jag här uttalat.

Derför anhåller jag, att kammaren, med afslag å utskottets betänkande, måtte bifalla motionen.

Herr vice talmannen: Då jag varit en af de 10 ledamöter af Första Kammaren, som i statsutskottet tillstyrkt bifall till herr Casparssons motion, ber jag att få säga, att det var uteslutande på de skäl, hvilka herr Casparsson nu har anfört. Det kan icke falla mig in att föreslå Riksdagen att ingå i något slags bedömande af ifrågavarande skulptörs konstnärskap. Icke heller lärer det vara vanligt, att Riksdagen gifver direkt anslag åt den ene eller andre konstnären. Men det är såsom herr Casparsson sagt, att den ifrågavarande skulptören har till Riksdagen gifvit en present af ett ganska stort antal medaljonger, och Riksdagen måste, då den tog emot presenten, hafva erkänt, att den icke saknade konstnärligt värde, likasom ock att den hade ett historiskt värde. I annan händelse skulle Riksdagen icke hafva tagit emot gåfvan. Är det nu så, att gifvaren är i behof af understöd, anser jag, att det icke vore Riksdagen värdigt att neka honom sådant, då Riksdagen genom mottagandet af gåfvan fått en förbindelse till honom, som Riksdagen icke bör vägra att erkänna.

Herr Wallberg: Att herr Andersson gjort sig väl förtjent af det ifrågavarande stipendiet, tror jag att större delen af kammarens

ledamöter lika med mig bör erkänna och inse, och af denna anledning ber jag vördsamt att få yrka bifall till herr Casparssons motion.

Stipendium åt skulptören S. Andersson. (Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på föreliggande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Härefter gjorde herr grefven och talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och sedan på godkännande af nämnda yrkande, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Barnekow* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i 84 punkten af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 37.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 9,52 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckta motioner, åsyftande förändrade bestämmelser om vilkoren för valrätt till Andra Kammaren;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret; och

n:o 10 a, med anledning af två af Kongl. Maj:t aflåtna propositioner angående pension å allmänna indragningsstaten åt sergeanten vid värfvade arméns disciplinkompani C. J. Welander och angående tilläggspension för jägmästaren i Skellefteå revir O. E. H. Grahl;

bankoutskottets memorial:

n:o 10, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om eftergift af landtbrukaren C. M. Bergmans i Yllestad Bakersgård betalningsskyldighet för ett från riksbanken utlemnadt lån;

n:o 11, angående afskrifning ur riksbankens hufvudkontors räkenskaper af åtskilliga fordringar; samt

n:o 12, angående afskrifning ur afdelningskontorets i Kalmar räkenskaper af tre stycken fordringsposter; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 40, i anledning af väckt motion om ändring i 57 § af förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; och

n:o 41, i anledning af väckta motioner angående formen för äktenskaps afslutande.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 32, till Konungen med förslag till lag angående ändrad lydelse af första stycket af 135 § i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866.

Herr Biesért erhöll på begäran ordet och yttrade: Då jag af sjukdom var hindrad att närvara vid kammarens sammanträde sistlidne fredag, anhåller jag att få anmäla, att jag icke deltagit i det beslut, som af kammaren fattades i fråga om 79:de punkten i statsutskottets utlåtande n:o 9.

Föredrogos, men bordlades å nyo, på flere ledamöters begäran, statsutskottets den 11 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 48—50.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden, hvilka blifvit denna dag bordlagda andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.